

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

В статті вивчено міжнародний досвід діяльності страхових посередників та розроблено рекомендації щодо удосконалення діяльності страхових посередників в Україні.

The article presents the international experience of insurance intermediaries and recommendations for improving the activities of insurance intermediaries in Ukraine.

Постановка проблеми. Проведення структурної перебудови економіки обумовлює необхідність подальшого пошуку шляхів розвитку національного страхового ринку, одним з яких є удосконалення діяльності страхових посередників. Можна стверджувати, що існуюче об'єднання страхових посередників в Україні носить доволі формальний характер, характеризується відсутністю системності та публічності інституту страхового посередництва. На нашу думку, головні причини цього полягають у наступному: на сьогодні номінальне управління вітчизняними страховими посередниками здійснюється представниками закордонних страховиків, для яких внутрішні проблеми українського ринку не є пріоритетними; підходи вітчизняних посередників, як і діяльність більшості вітчизняних страхових компаній, переслідують короткострокові цілі – отримання надприбутку.

Спроби перенесення найбільш цінного закордонного досвіду на український страховий ринок, безумовно, заслуговує поваги. Але, на думку науковців, проблема полягає не у незнанні українськими фахівцями закордонного досвіду або у відсутності сприятливих законів, а у відсутності професійного і неполітизованого контролю за дотриманням вже існуючих законів.

Іншими словами, проблема якості страхового ринку полягає у відсутності ефективних механізмів контролю за його діяльністю. Ринкові механізми підвищення якості поки що не є дієвими, в такій ситуації доцільним є створення інших. Саме тут може стати в нагоді досвід розвинених країн.

На нашу думку, таким механізмом може стати суспільний контроль за діяльністю учасників страхового ринку. Вирішення цієї проблеми стане поштовхом до вирішення решти проблем, в тому числі поживлення діяльності страхових брокерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження діяльності посередників на страховому ринку на сьогодні приділяється надзвичайно пильна увага. Дослідження таких вчених як В.Д. Базилевича, О.Д. Заруби, М.С. Жилкиної, І. Мікеладзе, І.А. Габідуліна торкаються проблем взаємодії даних суб'єктів страхового ринку.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Проте деякі особливості діяльності страхових посередників на ринку страхових послуг лишаються невисвітленими та потребують подальших досліджень. Так, саме брак систематизованої інформації щодо вивчення міжнародного досвіду діяльності страхових посередників пояснює актуальність та обґрунтовує визначення цілей даної статті.

Формулювання завдань та цілей статті. Метою даної статті є вивчення міжнародного досвіду діяльності страхових посередників та розробка рекомендацій щодо удосконалення діяльності страхових посередників в Україні.

Викладення основного матеріалу. Досвід європейських країн свідчить про необхідність державного регулювання як страхових компаній так і страхових посередників. Це є умовою успішного розвитку страхового ринку та гарантією захисту інтересів споживачів страхових послуг.

Інститут страхового посередництва в провідних країнах позитивно впливає на ринок праці, зокрема на появу більшої кількості робочих місць (штатних та поза штатних), сприяє зростанню рівня зайнятості населення. В різних країнах в сфері страхування працює до 1-1,5 % населення, включаючи незалежних агентів, сумісників та учасників мереж багаторівневого маркетингу.

Правові основи регулювання діяльності страхових посередників закладаються в спеціальному страховому законодавстві, яке в різних країнах має свої особливості. Однак останнім часом національне законодавство різних країн набуває спільних рис. Особливо цьому сприяє європейська інтеграція в межах ЄС. Тут прийняті міждержавні нормативні акти, основними з яких в області регулювання страхового посередництва є Директива ЄС "Про посередників" № 77/92/CEE, 1976 р., Рекомендації комісії щодо страховим посередників № 92/48/CEE от 18.12.91 р. тощо [5].

Страховими посередниками можуть бути страхові агенти і страхові брокери. Для роботи з фізичними особами частіше за все використовуються агентські мережі, а з корпоративними клієнтами – брокери. Крім того, в сучасних умовах брокери часто надають посередницькі послуги з перестраховування. Все це формує специфічні методи регулювання посередницької діяльності.

Страхові агенти діють від імені і за дорученням страховика, а брокери – від свого імені за дорученням страхувальника або страховика. Агент виступає як учасник ринку з боку пропозиції страхових послуг, тобто для нього пріоритетними є інтереси страховика, тому і регулюється діяльність агентів, як правило, не окремо, а разом зі страховиками. Страховий брокер в розвинених країнах зазвичай виступає на користь страхувальника (перестраховальника), тому діяльність брокерів регулюється державою відособлено, за допомогою спеціальних форм і методів.

Страхові агенти працюють на підставі цивільно-правових договорів (а у ряді випадків – і на підставі трудових договорів). У деяких країнах діє принцип винятковості, відповідно до якого окремим видам страхових агентів дозволяється працювати від імені тільки одного страховика. Страхова компанія, як правило, об'єднує агентів в рамках певних структурних утворень (агентств), які можуть бути організовані як за лінійним принципом (кожен агент вступає в безпосередню взаємодію з компанією, що наймає його, – так зване просте агентство), так і у вигляді агентських мереж пірамідального типу (у яких кожен агент підкоряється юніт-менеджеру, а той в свою чергу – менеджеру вищого рівня). Законодавством більшості країн не заборонено створення в страхуванні мереж багаторівневого маркетингу, коли один учасник мережі продає іншому не тільки страховий поліс, на і право працювати агентом, продаючи поліси новим учасникам мережі, і отримує при цьому відсотки від продажів, проведених на всіх нижніх рівнях.

Страхові брокери – економічно незалежні учасники ринку, самостійні суб'єкти підприємницької діяльності; вони співпрацюють одночасно з багатьма страховими компаніями. Згідно Закону України "Про страхування", страховий брокер – це "юридичні особи або громадяни,

zareestrovani u vstanovlenomu zakonom porjadku yak sub'ekti pidpriemnic'koj dijal'nosti, sho zdij'snyuot' za vinaгороду посередницьку діяльність в страхуванні від свого імені на основі брокерської угоди з особою, що потребує страхування" [1]. Іншими словами, брокер – це особа, що здійснює допомогу у виборі страхової компанії та оптимального страхового продукту, укладанні договору страхування та в майбутньому в отриманні страхового відшкодування. Щоб уникнути фінансової зацікавленості брокера в розміщенні ризику клієнта в "своїх" компаніях і з метою захисту страхувальника від недобросовісної поведінки брокера за кордоном органи державного страхового і антимонопольного нагляду можуть брати під контроль угоди брокерів з провідними страховиками і відслідковують динаміку фінансових потоків. Крім того, в певних країнах діють юридичні обмеження: страхові брокери не можуть бути засновниками страхових організацій, забороняється поєднання фізичними особами роботи в страховій компанії і брокерській діяльності, поєднання посад в рада директорів тощо.

У всіх країнах страхові брокери підлягають обов'язковій реєстрації і внесенню до державного реєстру. У більшості країн єдина вимога для брокерів – проходження державної реєстрації для юридичних осіб або форми індивідуального підприємництва для фізичних осіб. У деяких країнах процедура реєстрації є обов'язковою і для агентів (наприклад, в Італії страхові агенти спочатку реєструються як підприємці, а потім їх вносять до єдиного реєстру страхових агентів).

У багатьох країнах (зокрема, у всіх країнах ЄС) законодавчо закріплені вимоги до проходження страховими посередниками мінімально необхідної спеціальної підготовки. Проте зміст цих вимог різний; наприклад, мінімальні терміни професійного навчання в різних країнах складають від двох тижнів до декількох місяців. На органи страхового нагляду (спільно з громадськими і саморегульованими організаціями страховиків і посередників) покладаються функції контролю за професійною підготовкою і підвищенням кваліфікації посередників. Затверджуються програми учбових курсів, кваліфікаційні вимоги, порядок проведення іспитів тощо. Найсуворіше контролюється професійний рівень брокерів – фізичних осіб і керівників брокерських організацій, найменші вимоги – до агентів, що працюють за сумісництвом. Крім того, іноді від проходження спеціальної підготовки можуть бути звільнені особи, що мають тривалий стаж роботи у сфері страхового посередництва.

В цілому можна сказати, що діяльність страхових брокерів у всіх країнах регулюється державою суворіше, ніж діяльність страхових агентів. Модель регулювання страхового посередництва, так само як і регулювання власне страхових операцій, залежить від системи, що діє в країні, ("англо-американської" і "континентальної") рацію, а також від специфіки національного страхового ринку. Розглянемо особливості цього регулювання в окремих країнах. В рамках континентальної моделі страхового ринку (Німеччина, Італія, Іспанія та ін.) регулювання діяльності страхових посередників мінімальне. Крім того, переважаючим типом посередників в цих країнах є страхові агенти, а діяльності брокерів (найбільш "регульованого" типу посередників) надається другорядне значення.

В *Германії* реєстрації в органах страхового нагляду підлягають тільки страхові брокери (маклери). Діяльність страхових агентів не контролюється органами страхового нагляду, а повністю регламентована договірними відносинами між страховиком та агентом, що реалізуються в рамках федерального законодавства. Згідно законодавства в *Германії* діють три типи агентів [5]:

1. Агенти, що знаходяться в трудових відносинах із страховою компанією ("співробітники зовнішньої служби"). Страхова компанія укладає з ними не цивільно-правовий, а трудовий договір, на них розповсюджуються багато державних соціальних гарантій. Заробіток агентів складається, як правило, з двох частин: мінімальної постійної ставки плюс відсотку від укладених договорів страхування

2. Страхові представники працюють на підставі цивільно-правових договорів, їх дохід в основному складає агентську винагороду. В *Германії* діють страхові представники: що працюють тільки на одну компанію; що працюють на декілька страхових компаній (і що відповідно мають можливість більш диференційовано підходити до вибору страхового продукту для клієнта);

3. Агенти-"сумісники", для яких страхова компанія не є єдиним або основним місцем роботи; агентські функції, як правило, здійснюються як доповнення до іншої професійної або суспільної діяльності.

В рамках англо-американської правової системи регулюванню страхового посередництва приділяється велика увага. Проте не всі відповідні рішення ухвалюються на державному рівні. Значна частина регулюючих функцій передана об'єднанням страхових посередників, що мають статус громадських або саморегульованих організацій.

Високорозвинута система державного регулювання страхових посередників створена у *Великобританії*, де кожен страховик, що звертається за ліцензією в орган страхового нагляду, надає документи, що визначають можливість залучення передбачуваних посередників, проекти договорів з ними і т. п. Подальші взаємовідносини компанії з посередниками (і агентами, і брокерами) відображуються в її фінансовій звітності.

У *Великобританії* діє складна система регулювання діяльності страхових брокерів, оскільки вони є в цій країні найважливішим суб'єктом ринку. Історично це склалося ще на початку формування сучасної страхової системи: з морського страхування інститут страхового брокера перейшов в інші галузі, і на сьогоднішній день в більшості видів страхування майна і відповідальності юридичних осіб через брокерів проходить переважаючий канал збуту. Зокрема, корпорація Ллойд працює тільки через брокерів. У *Великобританії*, як ні в одній іншій країні миру, брокери широко представлені на ринку страхування життя.

Британські брокери в обов'язковому порядку проходять реєстрацію і отримують ліцензії, поновлювані щорічно. Тут діє Реєстраційна рада страхових брокерів, створена в 1977 р. Їй держава делегувала функції реєстрації і ведення реєстру брокерів. Крім нього в регулюванні брокерської діяльності бере участь низка саморегульованих і громадських організацій, які займаються розробкою стандартів і норм професійної брокерської діяльності, беруть участь в навчанні і перевірці кваліфікації страхових посередників і т. п.

У *Великобританії* з метою захисту прав страхувальників діють правила, яких немає в інших країнах. Брокери, як і страховики, підлягають обов'язковій аудиторській перевірці. Страховий брокер зобов'язаний застрахувати свою професійну відповідальність. В деяких випадках при банкрутстві страховика частина його зобов'язань перед клієнтом оплачується за рахунок відрахувань брокерів, що уклали з ним угоди. Крім того, у складі реєстраційної ради діють комітет з розслідувань і дисциплінарний комітет, в завдання яких відносяться виявлення фактів порушень з боку брокерів прав своїх клієнтів і застосування до брокерів санкцій аж до заборони здійснювати посередницькі операції і виключення з реєстру.

У Франції, страхова система якої займає проміжне положення між британською і континентальною моделями, застосовуються свої методи регулювання страхових посередників. Як і в Німеччині, державна участь в їх контролі мінімальна. Переважаючим типом посередників є агенти, їх діяльність, здійснювана в рамках законодавства, контролюється тільки самими страховиками, що залучають їх. Брокери, що укладають близько 20 % всіх договорів страхування на ринку, підконтрольні не органам страхового нагляду, а саморегульованим організаціям.

У США при відносній незалежності інституту посередництва масштабні агентства, що здійснюють продаж страхових полісів, є самостійною силою на страховому ринку. Регулювання страхової діяльності в цілому і посередництва зокрема здійснюється на рівні штатів. Загальними для них є наступні моменти. У США агенти (і об'єднуючі їх структури – агентства) згідно із законом можуть володіти різним ступенем незалежності: агенти страхових компаній працюють на одну компанію, представляють її інтереси і, як правило, не тільки укладають договір, але і продовжують вести обслуговування клієнта після вступу договору в силу; незалежні агенти мають право працювати одночасно на декілька страхових компаній, обираючи для клієнта оптимальний страховий захист за різними видами страхування.

У Канаді об'єктом регулювання є в основному страхові брокери, причому регулювання фактично здійснюється на двох рівнях: федеральному і суб'єкті федералізації (провінції). Брокери зобов'язані в офіційному порядку отримати дозвіл на здійснення своєї діяльності.

Як і у Великій Британії, значна частина регулюючих повноважень передана асоціаціям страхових брокерів, організованим в Канаді за федеральним принципом. У всіх провінціях створені свої асоціації. Представники кожної з них делегують в Національну асоціацію брокерів, що здійснює як регулювання діяльності брокерів, що працюють на федеральному рівні, так і розробку стандартів регулювання, що рекомендуються для регіональних асоціацій. Крім того, до завдання Національної асоціації відносяться навчання і підтвердження кваліфікації страхових кадрів, а також лобювання інтересів страхових брокерів при ухваленні законопроектів. Відповідно до федерального закону, регулюючого діяльність брокерів, з 1980 р. асоціації брокерів мають статус саморегульованих організацій.

У всіх країнах діяльність по страховому посередництву не тільки підлягає адміністративному (прямому) державному регулюванню, але і є сферою застосування непрямого економічного стимулів. Прикладом непрямого регулювання в світовій практиці може слугувати використання податкового стимулювання, зокрема звільнення страхових брокерів від сплати податку на додану вартість.

Поступово діяльність посередників вийшла за рамки національних страхових ринків і стала набувати міжнародних масштабів (особливо показовий в цьому відношенні приклад брокерів Ллойда, що працюють практично по всьому світу). Отже, виникла потреба в створенні міждержавних організацій, які б регулювали діяльність страхових посередників.

У 1937 р. була створена Міжнародна асоціація страхових посередників (VIPAR), до якої увійшли національні асоціації професійних страхових посередників (агентів і брокерів). Штаб-квартира VIPAR знаходиться в Парижі, секретаріат, що постійно діє, – в Брюсселі. Основні завдання VIPAR – сприяння розвитку національних асоціацій страхових посередників, координація їх

діяльності, участь в розробці страхового законодавства, надання допомоги в міжнародних контактах страхових посередників і ін [5].

В даний час в VIPAR входять 50 національних асоціацій з 32 країн, що об'єднують близько 250 тис. професійних страхових посередників і посередницьких організацій, які ведуть операції по всьому світу. З країн колишнього СРСР участь в роботі VIPAR приймає тільки Україна (Асоціація професійних страхових посередників України була прийнята в VIPAR в 1998 р.) [5].

Що стосується досвіду в області страхування країн ближнього зарубіжжя, особливо Балтії і України, а також країн Східної Європи (Угорщини, Словаччини, Польщі і ін.), слід зазначити наступне. Не дивлячись на те що ці страхові ринки формувалися фактично паралельно з російським, за багатьма напрямками вони вийшли вперед. Наприклад, в Польщі останніми роками успішно розвивалися посередницькі структури з довгострокового страхування життя. У багатьох країнах на розвитку страхового посередництва позитивно позначилося проведення страхування цивільної відповідальності власників автотранспортних засобів. Досвід цих країн може бути вельми корисним для України.

Висновки. Порівнюючи зарубіжний досвід з вітчизняною практикою, можна зробити наступні висновки. Діяльність страхових агентів згідно українського законодавства регламентується в основному самою страховою компанією, що уклала з ними договір. Тому державна участь тут зводиться до мінімуму, що цілком відповідає практиці розвинених країн з континентальною моделлю регулювання.

Інститут страхових брокерів та система його регулювання на сьогоднішній день в Україні розвинені слабо. Проте в міру приходу на український ринок іноземних страховиків, що не уявляють своєї діяльності без участі брокерів, українські брокери набуватимуть дедалі більшої ваги на ринку. Регулювання діяльності страхових брокерів, передбачене законодавством України, охоплює менш широкий спектр завдань, ніж в зарубіжній практиці, отже, є резерв для його вдосконалення. Для стимулювання брокерської діяльності в страхуванні можна застосовувати непрямі регулятори, наприклад звільнення – страхових брокерів від ПДВ.

В Україні відсутній такий важливий елемент, як професійні вимоги до кваліфікації страхових посередників і стандарти їх навчання. В той же час фахівці відзначають, що потреби страхового ринку диктують необхідність введення таких вимог і стандартів. Це дозволило б істотно підвищити професійний рівень українських посередників і поліпшити якість обслуговування клієнтів. У міру розширення діяльності професійних страхових посередників розвиватиметься і система її регулювання. Причому цей процес може бути реалізований не тільки через органи державного страхового нагляду, але й через інститути саморегулювання (об'єднання страхових посередників).

Умовою успішного розвитку українського ринку є інтеграція в світову страхову спільноту, частиною якої може стати взаємодія з міжнародними організаціями, що діють у сфері страхового посередництва. Слід зауважити, що положення страхових посередників в Україні суттєво відрізняється від положення їх колег в розвинених країнах. До законодавчих неузгодженостей додається ще й низька купівельна спроможність населення, через яку споживачі страхових послуг не тільки майже відмовилися від таких видів страхування, як страхування життя та здоров'я, але й часто не готові платити страховим посередникам за їх послуги. Плюс недостатня інформованість населення про страховий

ринку. І як наслідок всього вищеперахованого – низька культура страхування.

Вирішення всіх цих проблем напевно, справа не декількох днів і не декількох поправок до законів. Але якщо страхування називають одним з найдинамічніших ринків в Україні, можливо, слід сподіватися на те, що і ці проблеми нарешті будуть вирішені.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямку. У цьому напрямі необхідне вивчення додаткових можливостей оптимізації бізнес-процесів на ринку страхових посередників. Враховуючи висловлене, а також виходячи з аналізу міжнародного досвіду, вбачається за доцільне провести відповідні наукові дослідження з метою виявлення можливих наслідків перспектив

на даному етапі реформування страхового посередництва України, оскільки обидві системи знаходяться на проміжній стадії запровадження.

1. Закон України "Про страхування" від 7 березня 1996 року N 85/96-ВР із змінами та доповненнями. 2. Микеладзе І. Страховые посредники в системе посреднической деятельности на финансовом рынке // Страховое право. – 2006. – № 3. Положення про реєстрацію страхових та перестрахових брокерів і ведення державного реєстру страхових та перестрахових брокерів Затверджено Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28.05.2004 N 736 Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 червня 2004 р. за N 801/9400. 4. Постанова КМУ "Про порядок провадження діяльності страховими посередниками" від 18.12.1996. № 1523 із змінами та доповненнями, внесеними постановою КМУ від 29 квітня 1999 р. № 747. 5. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.insuranceconsulting.ru>.

Надійшла до редколегії 04.12.2008

О. Жилінська, канд. екон. наук, доц.

ТЕНДЕНЦІЇ ВИНАХІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ

Виявлено особливості динаміки винахідницької активності країн світу за умов посилення глобалізації на ринках об'єктів інтелектуальної власності.

The article reveals the dynamic peculiarities of creative activity in the world countries in conditions of globalization intensification on the markets of intellectual property objects.

Постановка проблеми. Перетворення науково-технічної діяльності і передусім досліджень і розробок (ДіР) на передумову для проведення більшості видів економічної діяльності стало однією з визначальних ознак переходу до постіндустріального етапу розвитку цивілізації. Інтелектуалізацію сучасного виробництва товарів і послуг відображають тенденції у такій сфері людської діяльності, як винахідництво, що має тривалу еволюцію. Одним з головних факторів становлення винахідництва та формування ринку об'єктів інтелектуальної власності стало формування таких складових інституційного забезпечення сфери інтелектуальної власності, як патентні системи та патентне законодавство у провідних країнах, що уможливили об'єктивізацію та об'єктивізацію технічного знання, його залучення до господарського обігу у товарній формі. На сьогодні розвиток ринків об'єктів інтелектуальної власності характеризується посиленням глобалізаційних процесів, останні знаходять свій вияв також і в уніфікації законодавства у сфері інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі сфера інтелектуальної власності усе частіше виступає об'єктом економічних досліджень, зокрема дисертаційних робіт [4]. Серед наукових праць вітчизняних дослідників значний внесок у розробку економічних проблем розвитку сфери інтелектуальної власності належить Г. Андрощуку [7], В. Базилевичу [1], Л. Федуловій [7], В. Хаустову [13], А. Чухну [15] та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Перехід до постіндустріального періоду розвитку цивілізації ознаменував зміну типу господарювання: від індустріального до інформаційного, де головним фактором і пріоритетним ресурсом виступає інформація, передусім кодифікована, а її головними джерелами – наукові і технічні знання. Генерування наукових і технічних знань, їх залучення до господарського обігу набуло планетарного масштабу: у світі не залишилося країн, де б не проводилися ДіР та не реєструвалися заявки на патенти, хоча в окремих з них кількість дослідників вимірюється десятками осіб, а кількість заявок на патенти від резидентів не досягає навіть 10. Найголовніші зрушення, обумовлені інтенсифікацією використання науково-технічної інформації як головного ресурсу сучасного виробництва, проявляються:

у матеріалізованій формі – через зростання частки наукомісткої продукції у товарному виробництві загалом (у найбільш розвинених країнах її частка досягає ¼ – у США, Великій Британії, Японії, Німеччині, наближується у Франції) та в експорті зокрема (½ в Ірландії, США, Нідерландах, Південній Кореї); у провідних країнах ОЕСР понад половина ВВП у кінці 1990-х рр. була пов'язана із створенням і поширенням нових знань [8];

у нематеріалізованій формі – через зростання наукомісткості послуг: у 2001 р. із десяти галузей з високою питомою вагою інформаційних технологій (ІТ) у складі основних засобів вісім належали до сфери послуг: це юридичні послуги – частка ІТ складала 38 % основного капіталу, оптова торгівля – 31 %, ділові послуги (в їх складі виділяються ДіР) – 30 %, освіта – 26 %, а також фінансові послуги, страхування, роздрібна торгівля, охорона здоров'я [2, с. 39]; зростанні частки роялті і ліцензійних послуг у структурі експорту-імпорту послуг провідних розвинених країн (до 10-17 %); динамізацію міжнародної торгівлі об'єктами промислової власності (середньорічні темпи зростання торгівлі ліцензіями у 3-4 рази перевищують темпи розвитку торгівлі промислової продукції) [4, с. 8];

у структурі трудових ресурсів – панівною є тенденція досягнення паритету у співвідношенні зайнятих у виробництві матеріальних товарів та зайнятих у створенні і розповсюдженні нових знань [8, с. 34].

Подібні зрушення тісно пов'язані з активізацією винахідницької діяльності, яка, в свою чергу, свідчить про рівень розвитку і використання науково-технічного та інноваційно-інвестиційного потенціалів економіки певної країни. Домінування інформації серед факторів виробництва обумовлює перехід від оцінювання статичних порівняльних переваг у виробництві і торгівлі (забезпеченість земельними, природними чи трудовими ресурсами) до динамічних порівняльних переваг, переваг, які можуть бути створені країнами, які ними не володіли. Разом з тим процеси глобалізації охоплюють передусім ринки об'єктів інтелектуальної власності, що є за своєю економічною природою квазісупільними економічними благами, це ринки інформаційних ресурсів, де формуються передумови для отримання і розподілу квазірентних доходів між власниками інформаційних ресурсів і виробниками наукомісткої продукції, що й складає економічну основу динамічних переваг. Окремі теоретичні